

Öngörülerimizi niçin hayata geçiremedik? (V)

Aykut Göker

Dünya pratiğinden de görüleceği üzere, ilgili tarafların bir araya getirilerek bilim ve teknoloji politikalarının oluşturulması ve bu çok aktörlü oyunda eşgüdümün sağlanması için Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'na (BTYK) benzer kurullar kurulmakta; ama, karşılaştırılan politikaların yürürlüğe konması ve uygulamanın yakından izlenerek, ortaya çıkan sorunların çözümü için gerekli müdahâlenin zamanında yapılması görevini pek çok ülkede, güçlü bir yürütme organı, ad olarak söylemek gerekirse, bir bakanlık (bazı durumlarda iki, hâttâ üç bakanlık) üstlenmektedir. Türkiye'de böylesi bir bakanlığın olmaması ve bir bakanlıktan beklenebilecek işlevlerin BTYK'dan beklenmesinin 1993 sonrasındaki başarısızlığın önemli nedenlerinden biri olduğu ileri sürülebilir; ama, bu ne ölçüde doğrudur?

Soruyu Türkiye pratiğine bakarak yanıtlayabilmek oldukça zordur. 'Sanayi Bakanlığı' 1971-83 yılları arasında 'Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı' adını taşımıştır. Ama, bunun, o dönemde, pratiğe yansıyan, hissedilebilir, herhangi bir sonucu olmamıştır. Bilim ve teknoloji meseleleri ile ilgili bir bakanlık kurulması, 1993 ve sonrasının politika tartışmalarında da gündeme gelmiştir. Ancak, açık kâplilikle söylemek gerekirse, bunun gereğine inanan pek çok uzman, siyasî erke ve bakanlıkların işleyiş biçimlerine güven duymadığı için, bakanlık fikrini savunmakta güçlük çekmiştir. Aynı uzmanlar, boşluğun, BTYK ve BTYK'nın kuruluşuna ilişkin Kanun Hükmündeki Kararname (KHK) gereği sekreteryaya görevini yürüten TÜBİTAK etkinleştirilerek doldurulabileceğini düşünmüşler; TÜBİTAK'ın, kuruluş yasası gereği, özerk bir kurum olmasını da bir üstünlük saymışlardır. Ancak, bu görüşün de pratikte, pek çok özel şartın bir araya geldiği kısa bir dönem hariç, geçerli olmadığı görülmüştür. Zira, BTYK, ulusal bilim ve teknoloji (ve inovasyon) politikasının belirlenmesi ve eşgüdümün sağlanması bakımından en üst karar organı olarak kabûl görse bile, kuruluşu ile ilgili KHK'da yer alan "BTYK'ca alınan kararların uygulanmasında ilgili tüm kuruluşlar görevlidir" maddesinin, Türkiye pratiği ya da bürokrasi geleneğimiz dikkate alındığında, kolay işlemeyeceği çok açıktır. BTYK değil de bir bakanlık, aldığı kararlar itibarıyla aynı yetkiyle donatılmış olsaydı bile, durum bugünkünden pek farklı olmazdı. Burada temel mesele, OECD'nin konu ile ilgili dokümanlarında belirtildiği gibi, şudur:

*"[Bilim,] teknoloji [ve inovasyon] politikaları makroekonomi açısından istikrarlı bir ortamı, ve diğer alanlarda tamamlayıcı reformları gerektirir. İnovasyona dayalı rekabeti artıran, ama, aynı zamanda ortak araştırmayı kolaylaştıran **rekabet politikaları**; gerekli insan kaynağını geliştirmeye yönelik **öğretim ve eğitim politikaları**; idarî yükleri [bürokrasiyi] ve kurumsal katılımları azaltan **düzenleyici politikalar**; küçük firmalara sermaye akışını kolaylaştıran **finansman politikaları ve malî politikalar**; enformasyonun yayınmasındaki dengesizlikleri ortadan kaldıran **iletişim politikaları**;[ülke içinde yaratılan net katma değeri ve bunun içindeki ARGE'nin payını giderek yükseltecek biçimde düzenlenecek] **sanayi, yabancı yatırım ve ticaret politikaları** [bilim,] teknoloji [ve inovasyon] politikaları ile birlikte ele alınması gereken politikalar" ve günümüz bilim ve teknoloji politikalarının ana motifini oluşturan **inovasyon sürecinde** "spektrum yalnızca girişimci kuruluşları ve pazarı değil; oyunun, toplumun çeşitli organları eliyle belirlenmiş kurallarını da içerir. Bu nedenle girişimcilik, yönetim, iş organizasyonu, finansman, pazar koşulları, işçi ve işveren organizasyonları, işgücü pazarı, eğitim otoriteleri, bölgesel otoriteler ve benzeri unsurlar; bunların hepsi" için içindedirler.*

Bu açıdan, bu çok aktörlü oyunda **asıl sorun**, orkestrasyonun sağlanması noktasında düğümlenmektedir. Bu ise, bunu sağlayacak kurumun niteliğinden çok, **siyasî erkin kararlılığını, toplumun farkındalığını ve bu meseleye sahip çıkmasını** gerektirmektedir. Peki ama, bu nasıl başarılacaktır? Sanıyorum, bu konuda bir yol haritası çizilmenin ilk şartı, gerek TÜBA gerekse TÜBİTAK tarafından yürütülen öngörü çalışmalarına katılanların, kendi öngörülerine sahip çıkmaları; bıkmadan usanmadan öngörülerinin takipçisi olmalarıdır. Daha iyi bir yarın kurmak başkalarına devredilemeyecek kadar ciddi bir iştir.

<http://www.inovasyon.org>

CBT. 19 Nisan 2003.